

ОСОБЛИВОСТІ НЕФОРМАЛЬНОГО СЕКТОРУ В КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЯХ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Скавронська І.В.

к.е.н., доц., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Тернопільський національний економічний університет

Концепція креативних індустрій є відносно новою, незважаючи на значну кількість досліджень у цій сфері. Під креативними індустріями розуміють спектр господарської діяльності, що стосується виробництва й експлуатації знань та інформації, наприклад, телерадіомовлення, рекламна і видавнича діяльність, кінематограф тощо. Креативні індустрії вважаються попередниками нових, динамічних форм економічної діяльності. На відміну від традиційних секторів економіки, креативні індустрії характеризуються низькою капіталоємністю, що, в поєднанні з неоднорідністю ринку, створює низькі бар'єри для входу на ринок і стимулює стартапи. Креативні індустрії охоплюють повний цикл – від появи ідеї і реалізації задуму, до виробництва, розподілу та перерозподілу товарів і послуг, заснованих на інтелектуальному капіталі.

Креативні індустрії є феноменом постіндустріальної епохи, а тому необхідною умовою їх розвитку є високий рівень демократизації суспільства, життя населення і насичений ринок споживчих товарів. Відтак, на початку третього тисячоліття креативні індустрії стали невід'ємною частиною економічних систем різних країн світу. Креативне підґрунтя стимулює інвестиції у соціальну та промислову інфраструктуру, цифрові технології, нові споживчі телекомунікаційні та електронні прилади, оскільки «легка» фаза зростання шляхом накопичення закінчилася і розпочалася наступна – зростання за рахунок асиміляції та інновацій. Таким чином, креативні індустрії змінюють традиційні моделі економічного зростання, джерела отримання доданої вартості, розуміння факторів розміщення бізнесу, висуваючи нові вимоги до робочої сили, виробничої інфраструктури й інституційного середовища порівняно з індустріальною економікою. В середині креативних індустрій зароджується основа розвитку інформаційних та комунікаційних вмінь, life-long learning, досліджень, комунікаційних здібностей і цінностей, міжкультурного діалогу.

Одним з основних чинників, який стимулює зростання міжнародної торгівлі креативною продукцією, можна вважати зростання обсягів реалізації комунікаційних технологій, цифрової складової взаємодії

(креативні індустрії, в свою чергу, також сприяють зростанню онлайн-економіки) і можливостей для пересування людей (здешевлення польотів, скорочення числа візових процедур і зростання числа угод про безвізовий режим для короткострокових ділових поїздок) [1, с. 470].

Разом з тим, креативний сектор – це та частина економіки, де превалює неформальна економіка. Неформальна економіка є сегментом тіньової економіки, що виявляється в дозволеній, але формально не зареєстрованій, а отже і не залученій до офіційної статистичної звітності економічної діяльності. Це ринкове виробництво товарів і послуг, легальне чи нелегальне, яке уникає виявлення в офіційних оцінках ВВП. За відсутності легальної альтернативи, споживачі креативного контенту звертаються до неформальної економіки.

В креативному секторі неформальна економіка включає обмін культурними і креативними товарами та послугами, які сховані від офіційного розголошення, включаючи піратство і контрафакцію, тобто використання об'єктів авторського права і суміжних прав з метою отримання комерційної вигоди без згоди правовласників. Таким чином піратство відноситься до діяльності, що за своєю природою передбачає комерційні збитки. На сучасному етапі в міру розвитку інформаційних і комп'ютерних технологій піратство в креативних індустріях може бути:

1) фізичним – виготовлення несанкціонованих (піратських) копій захищеного матеріалу та їх розповсюдження і продаж. Наприклад, копіювання і розповсюдження копій музичних композицій, фільмів, телепередач, комп'ютерних ігор на аудіо-касетах чи компакт-дисках;

2) цифровим – несанкціонована Інтернет-дистрибуція захищених робіт або цифрові практики копіювання за рамками закону про авторське право, зокрема, обмін в інтернеті музичними композиціями складає до 95%, що стало поширеним завдяки розвитку P2P-технологій. Цифрове піратство називають «чумою» креативних індустрій XXI століття. Збитки разюче торкаються не тільки артистів, але і звукозаписувальних компаній: у 2010 р. обсяги продажу цифрової музики сягнули третини їхнього торговельного доходу, а це, за даними Міжнародної федерації фонографічної індустрії, майже 5 млрд дол. США.

Неформальна економіка домінує в країнах, що розвиваються, і на ринках, що виникають, переважно в країнах Африки, Латинської Америки й Азіатсько-Тихоокеанського регіону. В десятку країн лідерів входять Бразилія, Китай і Мексика [2]. В цих державах широко поширена неформальна торгівля піратськими креативними товарами та послугами, зазвичай за нижчими цінами, без будь-яких виплат авторам. Неформальна торгівля варіюється від крадених компакт-дисків, фільмів та відеоігор, до незаконних копій книг та виступів.

Так, за результатами досліджень Асоціації виробників програмного забезпечення, за рівнем комп'ютерного піратства, тобто використання неліцензійних програм, що є порушенням авторських прав його власників, Китай знаходиться з-поміж лідерів.

У 2010 р. піратські чи контрафактні товари придбало 48% населення Бразилії, тоді як у 2006 році ця цифра складала 42%.

Мексика, у свою чергу, належить до найбільших виробників і споживачів піратської продукції: більше половини населення купує контрафактну продукцію – близько 75-87%, з яких 71% – піратські CD чи DVD, а 55% – піратське програмне забезпечення. Мексика регулярно знаходиться в першій десятці по втратах американських компаній: сьома або восьма в програмному забезпеченні, друга або третя за музичними фонограмами, перша в кіно і четверта або п'ята в комп'ютерних іграх [3].

В Україні ж не вирішеним залишається питання захисту як авторського права, так і прав інтелектуальної власності. Визначити кількість порушень в цій сфері дуже важко, тому що все залежить від того, чи звернувся правовласник із заявою про порушення своїх прав, а це, в свою чергу, залежить і від їх обізнаності в юридичних питаннях. Так, у 2015 р. було порушено 269 кримінальних справ щодо факту кримінальних порушень у сфері інтелектуальної власності, з яких 149 стосувалися порушення авторських прав та суміжних прав. Найчастіше в інтернеті українські користувачі незаконно тиражують музику, відео, програмні продукти [4].

Отже, піратство надзвичайно шкідливе для креативних індустрій, оскільки воно заважає каналам дистрибуції, залишає творців ненагородженими або без оплати. Багато з них, включаючи музикантів, художників та виконавців часто опиняються поза офіційним регулюванням. В інших випадках, за відсутності офіційних місць працевлаштування, неформальна економіка допомагає оплачувати роботу виконавців, включаючи акторів та музикантів. В країнах Африки й Азіатсько-Тихоокеанського регіону неформальні контракти між приватними спонсорами та митцями часто є головним джерелом доходу для останніх.

Неформальна економіка передбачає платне забезпечення товарів та послуг, переважно за рамками формальних домовленостей. Однак, неформальна економіка не може розглядатися як кримінальна діяльність: вона представляє культурну діяльність і контент, яким торгують творці, використовуючи неформальні канали розповсюдження.

Список використаних джерел:

1. Van Elteren M. Globalization. U.S. State Interventionism Regarding Popular Culture Exports. A Companion to Popular Culture. First Edition / M. Van Elteren // John Wiley and Sons. 2016. P. 470.

2. Пиратство форевер // Сегодня. 15.07.2003. № 155 (1500). URL: <https://www.segodnya.ua/oldarchive/c2256713004f33f5c2256d63003942b5.html>.

3. IPA's 2010 Special 301 Report on Copyright Protection and Enforcement: Peru // IPA (International Intellectual Property Alliance). Washington, 2010.

4. В Україні не вистачає спеціалістів із захисту прав інтелектуальної власності // УКРІНФОРМ. 21.04.2016. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2004848-v-ukraini-ne-vistacae-specialistiv-iz-zahistu-prav-intelektualnoi-vlasnosti.html>.